

Öppna jämförelser 2022 – Ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär dels att hjälpa människor att komma tillrätta med sina försörjningsproblem och dels att pröva rätten till ekonomiskt stöd under tiden. Oavsett hur kommunen organiserar sitt arbete kring ekonomiskt bistånd bedrivs verksamheten med stöd av socialtjänstlagen, som omfattas av krav på god kvalitet. Här lyfts resultat som visar utvecklingen av arbetet inom ekonomiskt bistånd utifrån indikatorer som på olika sätt belyser arbetet mot självförsörjning, och som speglar förutsättningar för kvalitet i bedömning, utredning och utförande av insatser.

Årets resultat visar att:

- Andelen kommuner som använder en strukturerad utredningsmall som inkluderar barns situation i alla utredningar har ökat de senaste åren och uppgår nu till 73 procent, men det är stora skillnader mellan länen.
- Resultaten för indikatorer som belyser den enskildes delaktighet i planeringen mot självförsörjning har ökat. Bl.a. har 40 procent av kommunerna upprättat en plan mot självförsörjning med den enskilde inom tre månader från första kontakt för alla, jämfört med 31 procent 2021.
- Andelen kommuner med en aktuell, skriftlig och på ledningsnivå beslutad överenskommelse om samverkan i enskilda ärenden med Arbetsförmedlingen har minskat, från 48 procent 2021 till 37 procent 2022.
- Fler kommuner genomför separata möten med kvinnan och mannen i biståndshushållet för en individuell planering mot egen försörjning.

Frågor om ekonomiska problem är komplexa och kan inte ses isolerat från människors livssituation i övrigt. Att ge stöd till enskilda och familjer för att komma till rätta med försörjningsproblem är en viktig del av socialtjänstens uppdrag att verka för jämlika levnadsvillkor. Arbetet med ekonomiskt bistånd har koppling till flera mål i Agenda 2030, däribland mål 10 om just minskad ojämlikhet, men även till mål 1 om att avskaffa all form av fattigdom och mål 5 om jämställdhet.¹

Barnperspektiv och långvarigt bistånd

En grundlig utredning är en förutsättning för att en person eller en familj ska kunna få stöd som är anpassat efter individuella förutsättningar och behov. Socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd har en viktig roll att uppmärksamma

¹ Agenda 2030 är samlingsnamnet på de 17 globala utvecklingsmål som har beslutats av FN. Agenda 2030 syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor och säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. För mer information se <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/17-globala-mal-for-hallbar-utveckling/>

eventuell bakomliggande problematik för att kunna ge rätt stöd, och i socialtjänstens uppdrag ingår även att synliggöra och ta hänsyn till barns situation.

Att uppmärksamma barns förhållanden i ekonomiskt utsatta familjer är särskilt viktigt. För att socialtjänsten ska kunna avgöra vad som är bäst för barnet behöver handläggaren synliggöra barnets situation och behov när en förälder ansöker om ekonomiskt bistånd [1]. Ett utredningsstöd i form av en strukturerad utredningsmall kan vara ett stöd för handläggaren.

Andelen kommuner som uppger att en strukturerad utredningsmall som inkluderar barns situation används i alla utredningar har ökat årligen under de senaste åren och uppgår under 2022 till 73 procent, se tabell 1. Samtidigt visar resultaten på stora skillnader mellan länen, från län där alla kommuner uppfyller indikation, till län där endast omkring en tredjedel av kommunerna uppger att en strukturerad utredningsmall som inkluderar barns situation används i alla utredningar.

Tabell 1. Strukturerad utredningsmall som inkluderar barns situation

Andel kommuner, socialförvaltningar i Göteborg och stadsdelar i Stockholm, procent, riket.

Indikator	2019	2020	2021	2022
Strukturerad utredningsmall som inkluderar barns situation används i alla utredningar	61	64	67	73

Källa: Enkät Öppna jämförelser socialtjänst, kommunundersökning, 2019, 2020, 2021, 2022. Socialstyrelsen.

De senaste åren har omkring två av fem biståndsmottagare varit långvariga mottagare av ekonomiskt bistånd, det vill säga att de har haft ekonomiskt bistånd i minst 10 månader under ett år, och fler än 50 000 barn lever idag i hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd [2]. Att ta hänsyn till barnets bästa inom ekonomiskt bistånd kan också innehålla aspekter så som att förebygga ett långvarigt biståndsbehov. Om föräldrar exempelvis kan etablera sig på arbetsmarknaden kan det medföra både en varaktig förbättring för familjens ekonomiska situation och ge förutsättningar för till exempel en stabil boendesituation [1]. Vid längre biståndsbehov kan det behövas en mer fördjupad utredning av föräldrarnas eller föräldrarnas behov och förutsättningar för att närma sig arbetsmarknaden.

Ett sätt att fördjupa utredningen är att använda standardiserade bedömningsmetoder. En standardiserad bedömningsmetod som är avsedd för att användas i förändringsarbete med biståndsmottagare är FIA-förutsättningar inför arbete. Målgruppen för FIA är arbetslösa biståndsmottagare med oklara hinder, som varit aktuella för försörjningsstöd i ca fem månader eller mer. Syftet med FIA är att ge en samlad bild av en persons förutsättningar och behov av stöd inför arbete. Ett annat syfte är att ge möjlighet till individuell anpassning av krav och insatser samt att involvera personen i förändringsarbetet [3, 4]. I årets öppna jämförelser uppger 17 procent av kommunerna att de använder FIA för personer med bistånd längre än sex månader. Det är en ökning från 14 procent 2021, se tabell 2.

Tabell 2. Använder standardiserade bedömningsmetoden FIA

Andel kommuner, socialförvaltningar i Göteborg och stadsdelar i Stockholm, procent, riket.

Indikator	2020	2021	2022
Använder standardiserade bedömningsmetoden FIA	14	14	17

Källa: Enkät Öppna jämförelser socialtjänst, kommunundersökning, 2020, 2021 och 2022. Socialstyrelsen.

Negativ utveckling för aktuella överenskommelser med Arbetsförmedlingen

Personer med ekonomiskt bistånd kan ha behov av insatser från flera myndigheter och verksamheter, därför är samverkan mellan aktörer viktigt. Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till att personer har försörjningsproblem och behov av ekonomiskt bistånd och Arbetsförmedlingen har huvudansvaret för insatser mot arbetslöshet, myndigheten är således en viktig samverkanspart gällande stöd och insatser för att arbetslösa ska bli självförsörjande [5].

Andelen kommuner som har en aktuell, skriftlig och på ledningsnivå beslutad överenskommelse om samverkan i enskilda ärenden mellan verksamheten för ekonomiskt bistånd och Arbetsförmedlingen har minskat kraftigt i år och uppgår till 37 procent, att jämföra med 48 procent under 2021. Skillnader ses även mellan län, där andelen kommuner med en aktuell överenskommelse i något län uppgår till över 90 procent, medan det i andra län inte finns någon kommun, eller endast ett fåtal kommuner, med en aktuell överenskommelse.

En möjlig förklaring till att färre kommuner uppnår indikatorn i år är Arbetsförmedlingens omorganisation. En del kommuner beskriver till exempel att uppdatering av överenskommelsen inte har hunnits med eller att kommunen avvaktar med överenskommelse tills myndighetens omorganisation är klar. Några kommuner beskriver också svårigheter med samverkan. Även Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, har belyst vissa samverkansproblem mellan myndigheten och kommuner liksom att samverkan varierar i landet, där det i vissa fall fungerat väl, i andra fall sämre, under Arbetsförmedlingens omorganisation [6].

Samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen kan förkomma även om det saknas en aktuell överenskommelse. En aktuell överenskommelse är heller ingen garanti för en välfungerande samverkan. Men att det finns en aktuell, formaliserad och strukturerad överenskommelse för hur samverkan ska ske kan vara ett sätt att stärka stabilitet, förutsägbarhet och kontinuitet mellan aktörer.

Självbestämmande och integritet i planeringen mot självförsörjning

Socialtjänstens insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde. Årets öppna jämförelser visar en positiv utveckling för de indikatorer som på olika sätt belyser den enskildes delaktighet, självbestämmande och integritet i planeringen mot målet att bli självförsörjande, se tabell 3. Detta trots att flera kommuner beskriver att vissa delar av arbetet har försvårats under pandemin eftersom färre fysiska möten med enskilda har genomförts.

En gemensam planering, där målet med insatserna och vilket ansvar som ligger på den enskilde respektive socialtjänsten framgår, ökar förutsägbarheten för den enskilde. En dokumenterad planering kan också bidra till att skapa en struktur i arbetet för såväl handläggaren som den enskilde kring hur den enskilde ska uppnå självförsörjning. Andelen kommuner som uppger att de har upprättat en plan mot självförsörjning med den enskilde inom tre månader från första kontakt för alla har ökat och uppgår nu till 40 procent, en ökning från 31 procent 2021.

Ett sätt att få bekräftelse på att den enskilde har deltagit i sin planering kan vara att denne har undertecknat sin plan mot självförsörjning. Omkring 15 procent av kommunerna har både upprättat planer inom tre månader för alla och uppger att alla enskilda har undertecknat sina planer. Planer fungerar också som utgångspunkt för uppföljning och utvärdering av om insatserna gett avsett resultat och om målet för den enskilde uppfyllts. Andelen kommuner som både har upprättat planer för alla inom tre månader och som har följt upp planerna minst var tredje månad för alla har ökat, från 17 procent 2021 till 21 procent 2022.

För att en kommun ska uppnå indikatorerna ska planerna ha upprättats, undertecknats respektive följts upp inom angiven tid för *alla* enskilda. Fler kommuner än de som uppnår indikatorerna arbetar med planer mot självförsörjning och uppnår delar av detta, men inte för alla. Därför uppnår de inte indikatorerna helt.

Tabell 3. Indikatorer som belyser självbestämmande och integritet

Andel kommuner, socialförvaltningar i Göteborg och stadsdelar i Stockholm, procent, riket.

Indikator	2020	2021	2022
Upprättat en plan mot självförsörjning* med den enskilde inom tre månader för alla	31	31	40
Planer mot självförsörjning* har undertecknats av den enskilde för alla	14	14	15
Planer mot självförsörjning* har följts upp minst var tredje månad för alla	16	17	21
Individuella möten för utredning och planering	11	11	17

* Begreppet plan mot självförsörjning har ersatt begreppet genomförandeplan i undersökningen år 2022, men indikatorn är densamma som tidigare år och jämförbarheten bör inte ha påverkats.

Källa: Enkät Öppna jämförelser socialtjänst, kommunundersökning, 2020, 2021 och 2022. Socialstyrelsen.

En förutsättning för att bedömning av behov och planering av insatser sker utifrån den enskildes förutsättningar kan också vara att den enskilde träffar handläggaren individuellt. Jämställdhet inom ekonomiskt bistånd handlar om att kvinnor och män blir bemötta och bedömda på lika villkor samt att det stöd och de insatser som erbjuds är utformade utifrån individuella behov.

Andelen kommuner som uppger att de har genomfört individuella möten med alla kvinnor och alla män i de biståndshushåll som består av en kvinna och en man har ökat, från 11 procent 2021 till 17 procent 2022. Fler kommuner än så genomför individuella möten, men inte med alla kvinnor och alla män. Det individuella samtalet är viktigt för att synliggöra både kvinnan och mannen som individer och för att göra en individuell planering mot egen försörjning.

Utifrån jämställdhetsperspektivet är det också viktigt att beakta att våld i nära relationer är ett jämställdhetsproblem där kvinnor är i majoritet av de som utsätts för våld eller andra övergrepp [1]. En förutsättning för att upptäcka våld kan vara att ha individuella möten med båda parter i ett hushåll. Ett sådant arbetssätt kan öka förutsättningarna för att upptäcka våldsutsatthet och våldsutövande och att kunna ge individuellt utformat stöd [7]. Att utveckla arbetet med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv bidrar även till målet om jämställdhet i Agenda 2030, som omfattar att utrota våld mot, och utnyttjande av, kvinnor.

Referenser

1. Ekonomiskt bistånd. Handbok för socialtjänsten. Stockholm: Socialstyrelsen; 2021.
2. Individ- och familjeomsorg. Lägesrapport 2022. Stockholm: Socialstyrelsen; 2022.
3. FIA – förutsättningar inför arbete. Manual till bedömningsmetoden. Stockholm: Socialstyrelsen; 2017.
4. FIA – förutsättningar inför arbete. Tillgänglig på <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/fia-forutsattningar-infor-arbete/> Hämtad 2022-05-16.
5. Arbetslöshet. Tillgänglig på: <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-te-man/ekonomiskt-bistand/arbetsloshet/> Hämtad 2022-04-26.
6. Kommunala perspektiv på arbetsmarknadspolitiken 2021. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner, SKR; 2022.
7. Kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv. Delredovisning av regeringsuppdrag. Stockholm: Socialstyrelsen; 2018.

Öppna jämförelser

Målet med öppna jämförelser inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården är att bidra till verksamhetsförbättring som kommer de enskilda till gagn. Indikatorerna möjliggör en jämförelse av kvaliteten inom socialtjänsten och utgör därmed ett verktyg för kommuner att följa upp, analysera och utveckla sina verksamheter. Resultaten riktar sig främst till chefer och verksamhetsutvecklare i kommunerna.

Datakälla: Enkät Öppna jämförelser socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2022, Socialstyrelsen.

Svarsfrekvens: 89 procent av kommunerna besvarade enkätens generella del, 92 procent delenkäten Ekonomiskt bistånd.

Mer information

Du hittar alla årets resultat i Excel-filen, redovisade för socialförvaltningar i Göteborg och stadsdelar i Stockholm, samt på kommun-, läns- och riksnivå på Socialstyrelsens webbplats, se fliken Öppna jämförelser Ekonomiskt bistånd: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/ekonomiskt-bistand/>

Indikatorer och mått beskrivs i Excel-filen. Insamlingsmetoden finner du i dokumentet Metodbeskrivning 2022.

Ytterligare resultat från delenkäten Ekonomiskt bistånd tas upp inom Öppna jämförelser *Motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden*.

Kontakt:

Anna Maria Karlsson

Telefon: 075-247 30 00

E-post: anna-maria.karlsson@socialstyrelsen.se